

Samhället i Somaliland – problem och möjligheter

Kristin Ivarsson
Oskar Karlsson
Martin Hiller

Publicerad med tillstånd av Forum Syd

1. Krig och fred i Somaliland

1.1. Bakgrund

Under kolonialtiden var dagens Somaliland ett protektorat under Storbritannien. Till skillnad från södra Somalia, där Italien utövade ett direkt styre, använde sig britterna av Somalilands politiska strukturer för att utöva sin makt. Britterna använde även Somaliland som utpost till Asien och som inkomstkälla för boskapshandel. 1960 utropade Somalia sin självständighet, där även Somaliland ingick. På grund av de olika koloniala erfarenheterna kom aldrig södra Somalia och Somaliland att bli en stabil och fungerande enhet.¹

1.2. Kriget och dess konsekvenser

Republiken Somaliland utropade sin självständighet 1991 efter att staten Somalia kollapsat. Under Somalias president Siad Barres år vid makten var befolkningen i Somaliland utsatta för ett starkt förtryck från centralmakten, i form av diskriminering, inskränkt rörelsefrihet och förföljelse. Somaliländare behandlades som andra klassens medborgare under Barres regim. Somali National Movement (SNM), som var en motståndsarmé baserad på Isaaq-klanen, tog till vapen i kampen mot Barres regim 1982. Detta ledde till att Barre slog tillbaka mot befolkningen i Somaliland. Det hela utvecklades till ett krig främst mot Isaaq-klanen som eskalerade under slutet av 1980-talet.² Detta ledde till att en stor del av befolkningen tvingades fly, en majoritet till Etiopien, men många också till Europa och Sverige. Stora delar av Somaliland förstördes och huvudstaden Hargeisa jämnades med marken. Idag är det svårt för en utomstående att föreställa sig att detta ägt rum, eftersom många hundratusen flyktingar repatrierats och stora delar av Hargeisa återuppbyggts. Dock vittnar de sönderbombade husen samt stora läger med internflyktingar om kriget. Dessutom finns det fortfarande ett antal minor kvar i marken som fortsätter att begränsa människor i deras vardagliga liv, även om de flesta minor nu tros vara undanröjda.

1.3. Fred och säkerhet i dagens Somaliland

Idag råder fred i Somaliland. Genom att driva fredsprocessen från en lokal nivå har landet lyckats åstadkomma stabilitet, till skillnad från övriga Somalia som fortfarande är krigsdrabbat. Det finns en tydlig skillnad mellan hur fredsprocessen sett ut i Somaliland och hur den sett ut i övriga Somalia. 1991 gick klanledare på lokal nivå i Somaliland samman för att finna en fredlig väg framåt. Målsättningen var att skapa försoning i landet genom att låta alla parter delta i fredssamtalen, även de som stod bakom Barre. Genom att basera fredsförhandlingarna på lokal nivå och att låta människor delta, lyckades parterna enas. Befolkningen känner en stolthet över klanäldstes arbete och över att freden skapades internt, genom klanstrukturen, utan alltför stor inblandning utifrån. För att underlätta kontakten mellan den lokala och den statliga nivån upprättades lokala råd med representanter både från den nya regeringen och klanäldste, som tillsammans utarbetade metoder för att nå försoning

¹ Academy for Peace and Development (WSP International Somali Programme), *Rebuilding Somaliland - Issues and Possibilities*, 2005, s.6ff

² Ibid, s. 11ff

och fred. Samarbete mellan centralmakten, klanäldste och folket är därför fortfarande centralt i det somaliländska samhället.

1994 blossade dock stridigheter om centralmakten upp, då en sub-klan till Isaaq tog till vapen mot den sittande regeringen, eftersom de kände sig exkluderade från makten. Konflikten pågick under två år, men efter fredsförhandlingar ledda av klanäldste lyckades båda sidor enas. Sedan dess har landet varit stabilt, bortsett från en gränskonflikt med Puntland. Både Somaliland och Puntland gör anspråk på de två regionerna Sool och Sanaag. Puntlands anspråk bygger på att människorna i dessa regioner har en gemensam identitet, då människorna som bor där tillhör klanfamiljen Darod, som utgör majoritet i Puntland. Somaliland däremot lyfter fram att regionerna varit del av det brittiska Somaliland och har därför samma erfarenheter och historia som Somaliland. Staden Las Canood i Sool har intagits av Puntland och trots att Somaliland inte gjort militärt motstånd är läget spänt. Den väpnade konflikten i dessa regioner pågår i omgångar och kulminerade 2003 då Puntlands militär försökte mörda Somalilands president som var på besök i Sool. Konflikten har hela tiden medlats mellan de äldste i de berörda klanfamiljerna, som har bidragit till att undvika en större väpnad konflikt.³ Somaliland skakades dessutom under 2003 och 2004, då fyra internationella hjälparbetare mördades. Efter detta prioriteras internationella arbetares säkerhet högt.

2. Klanens påverkan på samhället

2.1. Klanstrukturen

De släktband som klanerna utgör är hjärtat i det somaliländska sociala systemet. De centrala regionerna i landet befolkas huvudsakligen av Isaaq, de västra av Ciise och Gadabuursi och de östra av Dulbahante och Warsangeli. Förutom dessa fem klaner finns även Midgan, Tumul och Yibris, som historiskt sett varit socialt och ekonomiskt marginaliserade klaner i samhället. Dessa tre klaner har levt åtskilda från de övriga klanerna och det är enligt det lokala rättssystemet *xeer* inte tillåtet med giftermål dem emellan.⁴ Historiskt sett har även särskilda yrken utförts av de marginaliserade klanerna, bland annat barberare, skoputsare och omskärare och det är än idag svårt för dem att få sysselsättning inom andra områden. Utanförskapet håller dock alltmer på att försvinna och idag sker giftermål med de övriga klanerna och det sker en ökad integrering i samhället.

2.2. Konfliktlösning

Klanerna utgörs av ett antal sub-klaner och *diya*-betalande grupper. Genom sin klantillhörighet kopplas alla män till en *diya*-grupp som svetsas samman genom att de har rätt att kräva kompensation, eller det kollektiva ansvaret att betala kompensation, för mord eller andra rättskränkningar. *Diya*-grupperna är små klanenheter som utgörs av den närmaste släktlinjen. *Diya*-grupperna utgör den viktigaste nivån för individens sociala organisation efter familjen.⁵

Konflikter mellan klaner behandlas i första hand av klanerna sinsemellan. Klanäldste (representerar klanen på till exempel bynivå), *Caaqils* (ledare för sub-klan och *diya*-grupp) och *suldan* (ledare för hela klanen) för klanens talan. Det är de klanföreträdare som lever närmast sina klanmedlemmar som har den mest påtagliga och direkta makten. Det handlar i

³ World Bank, *Conflicts in Somalia: Drivers and Dynamics*, 2005, s. s.36

⁴ I.M. Lewis, *A Modern History of the Somali*, 2002, s.10

⁵ Gardner & El Bushra, *Somalia – the Untold Story*, 2004, s. 154f

detta fall mest om klanäldre på lokal nivå och *Caaqils*. *Caaqils* roll kan ses som en institution som existerar mellan staten och folket och som löser vissa typer av konflikter dem emellan. Numera finns det mötesplatser där *Caaqils* från flera olika sub-klaner samlas över klangränserna för att främja fred och söka lösningar på konflikter.⁶

2.3. Identitet

Det är genom klanen den enskilde individens identitet formas och det är klanen som avgör hur en person förhåller sig både till de människor som ingår i dess sociala närhet och de som står utanför. Det är samtidigt lite vanskligt att tala om den enskilde individens identitet, då det är klanen som kollektivt utgör identiteten. Klanidentiteten ses som en stark kraft som håller ihop samhället och gör att samhället kan fungera. Klanernas inflytande är påtagligt på alla nivåer i samhället, från staten till bynivå. Internt fungerar klanen som en trygghet och ett skydds nät för dess medlemmar och externt handlar det främst om att skapa bra relationer till andra klaner.

Klantillhörigheten ärvs i manligt led. Kvinnor föds in i en klan, men när de gifter sig byter de till sin mans klan. Kvinnors identitet i klanen är därför starkt sammankopplad till deras mäns och fäders identitet. På så vis har kvinnor dubbla klanidentiteter, men i praktiken innebär det att kvinnors klanidentitet blir otydligare och hon anses inte riktigt tillhöra någon klan. Dock får även kvinnor en plats i de sociala relationer som klanerna utgör och en viss trygghet genom sina mäns klanidentiteter.⁷

2.4. Klan som politisk maktfaktor

Demokratins grundtanke bygger på ett folkligt och aktivt deltagande, där beslutsprocessen är förankrad hos folket och att alla röster ska vara lika mycket värda. I en representativ och centraliserad demokrati läggs ett större ansvar hos de folkvalda. Grunden till detta är att det inte finns möjlighet för alla att ta del av den information som krävs för att kunna fatta beslut. Denna representativa demokratimodell förordas i Väst och av givarsamfundet. Klanstrukturen skiljer sig från denna modell på flera sätt, men det betyder inte att den är odemokratisk, då det inom klanerna finns en beslutsfattande struktur som verkar nära folket på en lokal nivå. Inom klanens lokala enheter fattas beslut genom *shirs*, som är en församling där varje man har rätt att ta upp frågor och problem som berör individen eller hela gemenskapen. Strävan är att genom konsensusbeslut hantera och lösa frågor och problem. Det var maktfördelning mellan klaner som var orsaken till den interna konflikten 1994. Klanerna gick dock samman i den mötesform som utgör klanernas främsta verktyg och nådde genom djupgående diskussioner en överenskommelse. Sedan 1996 har vikten av att alla klaner ska känna sig delaktiga varit ett tydligt inslag i politiken.⁸

I Somaliland kombineras representativ demokrati med den befintliga klanstrukturen, genom att det finns ett parlament som har två kammare, dels *Guurti* (house of elders) och dels representanthuset. Genom *Guurti* får den lokala nivån, genom klanäldre, inflytande på den centrala politiken. I dagens läge behöver den svaga staten använda sig av klanstrukturen och den legitimitet den medför, dock är det svårt att veta hur balansen mellan de två underhusen i parlamentet i framtiden kommer att gestalta sig. Även om många tror att klanens betydelse för

⁶ Möte med representanter för House of Caaqils; Caaqil Ahmed Iadan Yusuf, Caaqil Suldan Rooble, Caaqil Deria Hersi Ali, 2005-08-06

⁷ Gardner & El Bushra, *Somalia – the Untold Story*, 2004, s. 160f

⁸ Möte med representanter för House of Caaqils; Caaqil Ahmed Iadan Yusuf, Caaqil Suldan Rooble, Caaqil Deria Hersi Ali, 2005-08-06

samhället och staten kommer att avta i framtiden, är staten idag mer beroende av klanen, än vad klanen är av staten.

Klanäldre har en funktion som länk mellan staten och klanens medlemmar eftersom det på den lokala nivån är klanäldste som har den verkställande makten. Det är i första hand gentemot klanen som dess medlemmar riktar sin tillit och i andra hand mot staten. Därför är det svårt för den i många aspekter svaga staten att representera befolkningen, självständigt från klanen. Klanens stora inflytande på den politiska representationen leder till att minoriteter, där vi innefattar flyktingar, internflyktingar (IDPs) och minoritetsklaner, får svårigheter att bli representerade.

3. Politik i Somaliland

3.1. Politisk situation

Somalilands statsstruktur består av den lagstiftande, den verkställande och den dömande makten. Parlamentet, som är den lagstiftande makten, består av ett överhus, *Guurti*, och ett underhus, som utgörs av de valda representanterna. Presidenten, som utgör den verkställande makten, väljer sina egna ministrar, vilka inte behöver ha en plats i parlamentet. Den dömande makten utgörs i dagens Somaliland av olika lagsystem som existerar sida vid sida; dels *xeer*, dels Sharialagar och dels den sekulära lagen. *Xeer* är det lokala, klanbaserade rättssystemet och det har en viktig funktion eftersom det oftast används för att lösa konflikter och tvister inom och mellan klanerna.

3.2. Staten och det civila samhället

Somalilands stat är svag och har inte kapacitet nog att genomföra de samhällsreformer som är nödvändiga för att skapa en bättre balans mellan stat och det civila samhället. Förklaringen till statens svaga ställning gentemot det civila samhället kan härledas till inbördeskriget, då Somalias stat kollapsade. Under åren har biståndet nästan uteslutande varit inriktat på att stärka det civila samhället för att det skall kunna förse det somaliländska folket med den sociala service som den nuvarande staten vill, men inte kan, erbjuda. Det civila samhällets starka ställning kan vara ett problem eftersom dess aktörer inte har ett ansvar för hela befolkningen, utan endast sina på förhand definierade målgrupper. Statens ambition är däremot att ansvara för alla invånare och hela landets utveckling.

Som en följd av relationen till de internationella organisationerna har de lokala organisationerna varit tvungna att redovisa och vara öppna i sitt arbete, medan det inte har funnits någon insyn i statens arbete. Detta har lett till att transparensen i det civila samhället är större än i staten, vilket har bidragit till en skepticism från det civila samhället gentemot staten. Dock finns det inom det civila samhället en vilja att staten ska få en starkare ställning gentemot det civila samhället för att uppnå en bättre balans. En del organisationer menar dock att staten inom vissa områden visar brist på förtroende för det civila samhället, vilket har lett till att staten försöker styra organisationernas arbete för att få en ökad kontroll.

3.3. Valet

I nuläget fokuseras mycket resurser och ansträngningar på att få till stånd ett demokratiskt parlamentsval, vilket kommer att hållas i september 2005. Det finns en stark vilja att visa att Somaliland har kapacitet att genomföra ett demokratiskt nationellt val eftersom det skulle kunna öka möjligheterna för Somaliland att bli internationellt erkänt. Valet kommer att genomföras med kandidater från tre partier. Det nuvarande regeringspartiet är UDUB, som är

i majoritet i parlamentet. De övriga partierna är Kulmiye, vars rötter delvis finns i befrielseörelsen SNM och UCID som har stöd från stora delar av diasporan. Att rösta efter klanlinjen är för många somaliländare självklart. Det är viktigt att klanmedlemmarna röster efter klanlinjen för att visa klanens styrka, då detta kan innebära ett reellt inflytande på politiken. Klanen fungerar även som en länk mellan staten och invånarna vid exempelvis det kommande parlamentsvalet, då det endast är klanen som förmår nå ut och förmedla politikernas budskap och kan få människor att rösta. Detta möjliggör ett högt valdeltagande då en stor majoritet i Somaliland tillhör eller är knuten till en klan.

3.4. Erkännande

En av de viktigaste politiska frågorna i Somaliland är att bli internationellt erkända som en suverän stat. Enligt det internationella samfundet anses Somaliland vara en del av Somalia. Somalilands strävan efter självständighet är dock inget hinder för Somalias möjligheter att bli en egen nation, eftersom Somaliland inte utesluter att ingå i en federation med Somalia, när läget där stabiliserats. Dock ser Somaliland sin självständighet som en nödvändig förutsättning för att överhuvudtaget inleda en diskussion med Somalia. Det somaliländska folkets erfarenheter av att bli styrda under staten Somalia är emotionellt mycket laddade. De många åren av förtryck och inbördeskrig lever i högsta grad kvar hos människorna idag. Det finns en allmän uppfattning om att Somaliland måste bli en självständig nation, frikopplad från Somalia, för att klara av att gå vidare. Enligt ett flertal internationella organisationer verksamma i landet är det inte en fråga om, utan när, Somaliland kommer att få sin självständighet.⁹ Ett erkännande av Somaliland skulle möjliggöra för landet att ingå i internationella banksystem och internationell valuta skulle därmed i större utsträckning komma in i landet. Det skulle även leda till att Somaliland skulle kunna bli medlem i multilaterala organisationer och få tillgång till bilateralt bistånd. Dessutom skulle ett erkännande av Somaliland troligtvis innebära en positiv faktor för hela regionens utveckling för fred och säkerhet samt en ekonomisk utveckling, som förutsätter och bygger på stabilitet i regionen.

4. Könroller i förändring

4.1. Makt och organisering

Under de senaste decennierna har könrollerna både utmanats och förändrats i Somaliland. Förändringen började redan på 1970-talet då arbetslösheten resulterade i att många män åkte till arabländerna för att arbeta. Kvinnorna blev då ansvariga för familjeförsörjningen och fick i allt större grad fatta beslut gällande familjen och hemmet, vilket var en helt ny situation. I och med kriget har denna förändring påskyndats och uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt utmanats. Efter kriget har männen haft svårt att finna sin roll i samhället. Krigstraumatisering, hög arbetslöshet och khat-missbruk har lett till en utbredd passivitet. Samtidigt har kvinnor fått en ökad informell makt, som en konsekvens dels av det ökade ansvaret för hemmet, dels av det ökade ekonomiska inflytande som familjeförsörjningen lett till och dels av att kvinnor organiserar sig för att skapa bättre förutsättningar för sig själva och sin omgivning. Organiseringen sker i större stadsbaserade organisationer, såsom paraplyorganisationen Nagaad, som till exempel driver frågor om kvinnors inflytande i politiken och arbetar mot våld mot kvinnor. Organiseringen sker även i mindre skala på bynivå där kvinnor går samman för att hjälpa varandra och byn, för att diskutera gemensamma problem och möjligheter samt för att stärka sin identitet som kvinnor. Kvinnors

⁹ Ett flertal nationella och internationella organisationer har under vår vistelse gett uttryck för denna uppfattning.

allt större ekonomiska inflytande i kombination med att de organiserar sig, gör att deras möjligheter att driva en förändring och en utveckling av samhället, både vad gäller samhällsutvecklingen i stort och vad gäller kvinnors ställning specifikt, är större än vad de tidigare varit.

4.2. Kvinnligt och manligt

Uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt existerar i alla samhällen, så även i Somaliland. Det råder en strikt uppdelning dels mellan vad som anses vara kvinnligt och manligt och dels mellan de platser där kvinnor och män rör sig. När kvinnor rör sig mot områden som uppfattas som manliga, hotas den könsuppdelning som är norm i samhället. Ett tydligt exempel på hur denna norm ifrågasätts är ungdomsorganisationen Socsa basketträning för flickor. Socsa mötte motstånd från flera nivåer i samhället, från myndigheter som inte ville upplåta mark till verksamheten, från delar av samhället som uttryckte sitt ogillande och från pojkar i anläggningens närhet som kastade sten. Detta eftersom idrott anses vara förbehållet för pojkar och män och att flickor inte ska ägna sig åt dessa aktiviteter. Detta visar dock på hur flickor och kvinnor organiserar och engagerar sig för att låta flickor bli en positiv kraft att utmana de normer som begränsar dem.¹⁰

De förändringar av könsroller som sker har inneburit att kvinnor tagit över vissa arbetsuppgifter och aktiviteter som tidigare sköts av männen. Dock har det omvända inte skett, det vill säga männen har inte tagit över de uppgifter och aktiviteter som sköts av kvinnor. Konsekvensen är att kvinnor ansvarar för hem och familj, samtidigt som de har ett arbete utanför hemmet för att se till att familjens ekonomi går runt. Kvinnor utför därför ett dubbelarbete som inte bara är påfrestande för dem själva, utan som också påverkar familjen och barnen. Mödrarna är borta från hemmet hela dagen och barnen lämnas ofta att ta hand om varandra. Anledningen till den stora arbetsbördan är att kvinnorna själva inte har möjlighet att påverka de områden där de verkar. De har mycket små möjligheter att påverka den offentliga familjepolitiken och det är fortfarande männen som har den yttersta beslutsrätten över familjen.¹¹

4.3. Kvinnors beslutsmöjligheter

Beslutsfattande på alla nivåer är baserat på klansystemet och politik handlar om att företräda sin klan. Eftersom kvinnor har en otydlig klanidentitet är det svårt att hitta ingångar för kvinnors deltagande i politiken. Att kvinnor kandiderar i parlamentsvalet och att det finns två kvinnliga ministrar, är därför en utmaning av föreställningen att kvinnor inte har en roll inom den offentliga politiken. Många organisationer bedriver arbete som syftar till att främja kvinnliga politiker och betonar att de ska kandidera i egenskap av att de är kvinnor. Då politiken fram till nyligen i praktiken varit en stängd arena för kvinnor, kan fokus på prestationer, snarare än identiteten kvinna, vara det mest effektiva sättet för kvinnor att delta i beslutsfattandet. Problemet är dock att det som räknas som en prestation, avgörs av män och utgår från deras uppfattningar.

5. Ekonomi och arbetsmarknad

5.1. Produktion

¹⁰ Intervju med Zuhur Yassin Ibrahim och Khadra Kahil, Socsa, 2005-07-29

¹¹ Möte med Committee for Concerned Somalis (CCS), 2005-08-02

Stommen i den lokala ekonomin är boskapsskötsel. För staten utgjorde boskapsexporten tidigare en viktig inkomstkälla, men på grund av ett importförbud som Saudiarabien infört, har denna minskat i betydelse.¹² Utöver boskap är de största produktionssektorerna i landet fiske, jordbruk och träkol. Längst kusten är fisket betydande, men avbefolkning gör det svårt att utveckla fiskeindustrin. Hamnarnas betydelse har även minskat på grund av Saudiarabiens importrestriktioner.¹³

Somalilands egen produktion är mycket begränsad och både livsmedel och andra konsumtionsvaror importeras. Finanspolitikens handlingsutrymme är begränsat då frånvaron av egen produktion inte möjliggör en självständig politik. På grund av den bristande kapaciteten är det inte aktuellt för Somaliland att bygga upp en traditionell exportindustri, då det skulle vara svårt att konkurrera på den globala marknaden. Att hitta miljömässigt hållbara alternativ där lokal kunskap förvaltas, och produkter förädlas, kan resultera i en alternativ exportindustri. Ett exempel där detta gjorts är Candlelights projekt där henna-färg produceras lokalt. Kvinnor samlar in växterna på landsbygden för att sedan färdigställa produkten för hand. En del av produkterna exporteras och har en "fair trade-märkning", medan en del säljs i Hargeisa.

Den somaliländska staten har förhoppningar att transnationella företag kommer att göra direktinvesteringar om Somaliland erkänns. I dagsläget är få utländska företag verksamma i landet, med undantag för dem som drivs av diasporan. Regeringen menar dock att det finns naturfyndigheter i landet och hyser stora förhoppningar på framtida utvinning. Om företagen börjar intressera sig för Somaliland kan det finnas en risk att den svaga staten inte förmår vara en motvikt till företagen. En stark och väl fungerande stat är nödvändig för att se till att företagen respekterar det somaliländska folkets intressen.

5.2. Kvinnor som ekonomisk katalysator

Kvinnor driver majoriteten av småföretagen i landet. De flesta företag är inriktade på någon form av handel. Verksamheten har ofta expanderat genom mikrokrediter¹⁴ som har tillhandahållits av lokala eller internationella organisationer. Kvinnors betydelse för privatekonomin har genom åren ökat dels på grund av männens arbetslöshet och dels på grund av kvinnors förmåga att organisera sig och generera en inkomst till hushållet. En anledning till varför kvinnor har tagit, eller tvingats ta, ett större ekonomiskt ansvar beror på att kvinnorna känner större ansvar för hemmet och för barnens utbildning än vad männen gör. Ett tydligt exempel på detta är att männen spenderar en stor del av sin egen och sin familjs inkomster på khat. Khatens betydande andel av hushållsekonomin gör att det inte finns mycket pengar över till annat. Kvinnor blir tvungna att dels generera pengar till hushållsekonomin och dels till männens khatmissbruk. Detta berör redan utsatta familjer som har svårigheter att tillgodose sina nödvändiga behov.

5.3. Arbetslöshet och khat

I Somaliland är det svårt att driva en aktiv ekonomisk politik som stimulerar arbetsmarknaden eftersom den egna produktionen är låg. Detta beror dels på det externa ekonomiska beroendet som importen medför, och dels på att arbetskapaciteten är begränsad på grund av ett utbrett khatmissbruk. För att bygga upp Somalilands ekonomiska bas måste staten och civila aktörer

¹² Ministry of Planning, *Somaliland in figures*, 2004

¹³ Intervju med Muhammed Hassan Ibrahim, Academy for Peace and Development, 2005-08-15

¹⁴ Mikrokrediter är ett mindre lån som ges till en person som vill starta upp en verksamhet. Flera låntagare bildar en grupp och varje månad betalar varje person tillbaka en mindre summa till gruppen. Denna summa går antingen till en ny person eller till en medlem i gruppen som kan expandera sin verksamhet.

hitta nya marknader för att få tillbaka den ekonomiska kontrollen. Exempelvis omsätter khat lågt räknat 200 miljoner USD varje år.¹⁵ De pengarna som khat genererar omsätts inte i Somaliland, då merparten importeras från Etiopien. Khat har därför dubbla effekter på ekonomin, dels lamslår den delar av den arbetsföra befolkningen och dels dränerar den pengar från Somaliland till Etiopien. För männen i Somaliland är dagarna indelade i två skift, där förmiddagen i viss utsträckning ägnas åt arbete, medan eftermiddagen spenderas med att tugga khat.

5.4. Diasporan

Inom den privata sektorn har diasporan en avgörande roll genom sina privata direktinvesteringar, vilket har stor påverkan på den ekonomiska utvecklingen i landet. Diasporan bidrar också ekonomiskt genom sina besök i Somaliland, på semester eller för att följa upp sina investeringar. I båda fallen spenderar de utlandsvaluta som bidrar till en starkare ekonomi. Det ekonomiska tillskott som diasporan ytterligare bidrar med till sina släktingar har mycket stor betydelse för den enskilda familjen, då det ofta utgör en nödvändig komplettering till hushållsbudgeten. Diasporans styrka kan dock komma att avta då nästa generation som växer upp utanför Somaliland inte per automatik kommer att känna samma lojalitet gentemot sina föräldrars hemland.¹⁶

6. Miljö

6.1. Urbanisering

Landskapet i Somaliland är kargt och knappheten på vatten gör att människor på landsbygden lever på marginalen. Detta blev tydligt 2004 då torkan slog väldigt hårt mot nomadbefolkningen och boskapsskötare. För att överleva torkan flyttade många nomader och boskapsskötare närmare städerna, där det fanns tillgång till vatten och alternativa inkomstmöjligheter. Trycket på städerna, främst Hargeisa är mycket stort, vilket fått allvarliga konsekvenser för stadsmiljön. I städerna saknas både ett fungerande sophanteringssystem och en stadsplanering som kan hantera den ökande befolkningen.

Ett växande problem i samband med urbaniseringen är det ökade antalet gatubarn i städerna. Ökningen beror delvis på att många barn flytt från torkan på landsbygden till städerna, för att finna ett jobb eller för att undkomma svält. Många barn har också hamnat på gatan när föräldrarna skiljt sig eller på grund av andra familjeproblem. En stor majoritet av gatubarnen är pojkar och de flesta lever i gäng. De överlever genom att få matrester från restauranger och genom att stjäla. Våldet på gatorna är det största problemet; dels inom och mellan gängen och dels av restaurangpersonal och andra vuxna. Många av barnen använder droger, såsom lim eller rester från khat. Det finns en del organisationer som arbetar med gatubarn. Soyvo ger dem stöd och försöker återförena dem med sina föräldrar. De har dessutom fotbollslag för gatubarn. Även Havoyoco arbetar gentemot gatubarn, som får delta i deras cirkusprojekt. Cirkusensemblerna har föreställningar och informerar bland annat om barns rättigheter.

Det sociala skyddsnät som klansystemet utgör hanterar inte i lika stor utsträckning människors problem i stadsmiljön, vilket utslagningen av vissa grupper i urbana områden visar. Om alternativ kan skapas som inte tär på miljön är möjligheten större för människor att

¹⁵ Kraft Gunnar & Dahllöf Tell Åke, *Somaliland – Reserapport februari/mars 2004*, Forum Syd, s. 2

¹⁶ Intervju med Minister of Planning, 2005-08-09

stanna kvar på landsbygden, vilket skulle leda till en bättre miljö både i staden och på landsbygden samt bättre förutsättningar att lösa de sociala problemen i städerna.¹⁷

6.2. Träkol

Den för Somaliland viktiga boskapsskötseln har förändrats betydligt under de senaste åren. Krig, miljöförstöring, konsumtionsförändringar, privatisering av mark, migration av arbetskraft från landsbygden till staden och en mer isolerad statsmarknad, där stora producenter har förtur, är faktorer som påverkat boskapsskötseln. Miljöförstöring är en av de mest betydande orsakerna till förändringen under de senaste åren och har lett till att den användbara marken blir allt mindre. Detta har gjort att boskapsskötare tvingats finna alternativa inkomstkällor.¹⁸

Biomassa används i de flesta hushåll i form av träkol för matlagning och i form av ved som en värmekälla, vilket innebär att träd huggs ner för att användas som bränsle. Innan kriget bröt ut 1988 var träkolsproduktionen en inkomstkälla för de allra fattigaste i samhället. På senare år har det dock skett förändringar inom produktionen av träkol, bland annat på grund av den snabba urbaniseringstakten. En stor del av stadsbefolkningen använder metallspishällor som är mycket energikrävande, vilket bidrar till en ökad efterfrågan på träkol. En större efterfrågan har lett till en hårdare konkurrens där marknadsandelar och marktillgång har blivit viktiga faktorer för en fortsatt handel med träkol. Dessutom har Saudiarabiens importstopp av boskap inneburit att ett flertal nomader blivit tvungna att börja producera träkol som en alternativ inkomstkälla.¹⁹ Under en femtonårsperiod har träkolsindustrin som följd av detta ökat, vilket har lett till att träden skövlas fortare än de växer upp. Detta är en stor bidragande orsak till jorderosion, som är ett problem i stora delar av landet. Skövlingen i kombination med jorderosion bidrar till att jorden inte kan ta upp och binda vatten.

Träkolsproduktionen drivs främst av män och av inkomsten som genereras av försäljningen går en betydande del till khat. Detta har resulterat i att många träkolsproducenter har en skuldbörda, vilket begränsar deras möjlighet att investera i sin boskapshjord. När den yngre generationen började involvera sig i träkolsproduktionen, innebar det att de förflyttar sig allt mindre med sina boskapshjordar. Boskapen får nu beta i inhägnade områden istället för att kontinuerligt förflyttas till gynnsamma betesmarker, såsom tidigare gjorts. Konsekvensen blir att näringshalten i jorden försämras i de inhägnade områdena, eftersom jorden inte ges möjlighet att återhämta sig.

Den utarmning av landsbygden som sker till följd av den stora energiförbrukningen i städerna har ytterligare försvårat omständigheterna på landsbygden och påskyndat urbaniseringen. Flera organisationer arbetar aktivt för att minska träkolsproduktionen genom att finna alternativ och metoder för minskad energianvändning. Candlelight har under en längre tid arbetat med att ta fram värmekärl som bevarar värmen så att mindre träkol behövs. De har även börjat titta på alternativa träsorter, såsom *miskit*, som är ett träslag som sprider sig mycket fort, för att framställa alternativ till dagens träkol.

6.3. Vatten

¹⁷ Intervju med Sadia Musse Ahmed, Pastoral and Environment Network for the Horn of Africa (Penha), 2005-08-13

¹⁸ Killeh & Awale, *Impact Assessment Togdheer Region, Somaliland*, 2003, s. 4

¹⁹ Ministry of Pastoral Development, *Impact of Charcoal Production on Environment and the Socio Economy of Pastoral Communities of Somaliland*, 2004, s. 6

Vattenbrist är ett av de största problemen i Somaliland, särskilt hårt drabbas befolkningen på landsbygden. En positiv förändring för landsbygdsbefolkningen är då *berkads* byggs i deras omgivning. *Berkads* är en vattenreservoar gjuten i cement, som fylls upp vid regnperioden och möjliggör tillgång till vatten under en längre period. Uppkomsten av *berkads* har dock lett till att nomader blivit alltmer bofasta.²⁰ Den ökade bosättningskoncentrationen runt dessa områden innebär en högre belastning på miljön vilket leder till att betesmarken minskar. Både internationella och lokala organisationer arbetar för att öka vattentillgången för utsatta grupper. Två exempel är DRC, som bygger brunnar och *berkads* i byar på landsbygden och Havoyoco som har ett vattenprogram där de borrar brunnar i områden för flyktingar.

De nomader som fortfarande rör sig över större områden gör detta i kortare tidsetapper, då den bördiga jorden och vattentillgången är begränsad, vilket också påverkar jordens återhämtningsförmåga. Detta leder till en konkurrens om resurser och det finns indikationer på att flera lokala konflikter är orsakade av miljöförändringar och resursknapphet. Vissa områden har inhägnats olagligt för att säkerställa den egna tillgången till resurser. Denna problematik berör både nomader, tråkolsproducenter, boskapsskötare som bönder. Det finns inget regelverk som reglerar användningen av marken vilket försvårar arbetet med att förebygga konflikterna.²¹

7. Social service

7.1. Sjukvård

Tillgången på sjukvård i Somaliland är mycket begränsad, framför allt på landsbygden. Bristen på sjukvård upplevs av många människor som det största och mest akuta problemet i Somaliland. Det finns tolv sjukhus med endast 1586 bäddar uppdelat på de sex regionerna. På sjukhusen råder det brist på både utrustning och personal. På landsbygden saknas ofta sjukhus, klinik, personal och utrustning och människors möjligheter att ta sig till de större städerna för att få vård är mycket begränsade. Utländska bidragsgivare har satsat relativt mycket pengar på att bygga upp sjukvården efter dess totala kollaps 1988. Idag arbetar organisationer med att stödja de lokala klinikerna på landsbygden för att öka deras kapacitet, så att fler människor kan få tillgång till enklare form av sjukvård. I regioner som inte har närliggande klinker görs insatser för att bygga upp nya lokaler. Organisationer som Candlelight bidrar med material och utrustning och fördelar exempelvis läkemedelskit för spädbarn och mödrar som ska användas vid förlossningar för att motverka komplikationer. På grund av att landet inte har en tillräcklig sjukvård, går ofta organisationer in och stödjer och driver vården. Till exempel driver IPRT en klinik för föräldralösa barn och Candlelight fokuserar på sjukvård för kvinnor och barn.

I stort sett hela den somaliländska befolkningen har upplevt krig och flyktingskap, vilket har satt både fysiska och mentala spår hos människor. Det finns en stor grupp människor som är i behov av mentalvård, till följd av krigstrauman.²² Mentalsjukhus bedrivs i Hargeisa och Berbera.

Möjligheten till behandling för HIV/AIDS-sjuka är begränsad, med visst undantag för Hargeisa. Där, liksom i ett fåtal andra städer, kan människor komma för att testa sig. På

²⁰ Killeh & Awale, *Impact Assessment Togdheer Region*, Somaliland, 2003, s. 9

²¹ Intervju med Ahmed Ibrahim Awale, Candlelight for Health, Education and Environment, 2005-08-11

²² Intervju med Fahran Adan Haibe, Gavo, 2005-07-26

Hargeisa Hospital finns en särskild avdelning för HIV-smittade och AIDS-sjuka och UNAIDS tillgodoser sjukhuset med enklare medicin, men bromsmediciner finns ännu inte tillgängliga i landet.²³

7.2. HIV/AIDS

Det somaliländska samhället är i många avseenden uppdelat mellan kvinnor och män. De flesta sociala tillställningar sker könsuppdelat såsom fester, khat-sessioner, bröllop eller när människor umgås på fritiden. Sex före och utanför äktenskapet är helt oacceptabelt enligt de samhälleliga värderingar som råder. Därför är detta heller ingenting som diskuteras, för det vore att acceptera att det förekommer. I denna kontext blir HIV/AIDS ett problem som är mycket svårt att hantera då diskussionen faller inom samma ramar som utomäktenskapligt sex.

Trots detta måste det somaliländska samhället förhålla sig till att HIV/AIDS är ett existerande problem. Uppskattningsvis 1,4 % av den vuxna befolkningen är smittade, men det är svårt att fastställa den exakta siffran eftersom många är rädda för att berätta om sin sjukdom.²⁴ Det råder en utbredd stigmatisering av HIV-smittade och många anser att sjukdomen endast finns bland vissa samhällsgrupperingar, såsom minoriteter, flyktingar och icke-muslimer.²⁵ Dessutom finns föreställningen att de som smittats begått felaktigheter och att sjukdomen är Allahs straff. Sjukdomen skylls på externa faktorer eftersom det anses vara otänkbart att sjukdomen kan spridas internt. Sex utanför äktenskapet förekommer dock, till exempel bland ungdomar och i form av prostitution, även om det inte talas om det. Prostitution förekommer bland annat i samband med khat-sessionerna. Vid khat-sessionerna skapas en manlig gemenskap, genom att khat möjliggör en harmonisk interaktion mellan män. När en kvinna deltar i denna sfär gör hon det på männens villkor. I vissa fall leder det till att männen köper sex av den kvinna som deltar, för pengar eller khat. För att minska spridningen av HIV/AIDS är det nödvändigt att hantera det problem som prostitution utgör.²⁶

De flesta lokala organisationer har HIV/AIDS-upplysning på sin agenda och många workshops på temat äger rum. Detta har skapat en medvetenhet om sjukdomen.²⁷ De flesta fokuserar på vad sjukdomen innebär, dess symptom och hur det är att leva med HIV/AIDS (till exempel hur smittade kan få vård). Dessutom tas stigmatiseringen av de smittade upp samt den utsatthet som de drabbas av. Eftersom det är ett känsligt ämne går vissa organisationer via andra program för att informera om HIV/AIDS. Ett exempel är CCS som diskuterar kring HIV/AIDS i samband med att kvinnor kommer till organisationen i ärenden som berör de mikrokrediter som organisationen ger. Det stora problemet är dock att organisationerna sällan diskuterar hur sjukdomen sprids, för det skulle innebära en diskussion om utomäktenskapligt sex, vilket är något som organisationerna inte kan eller lyckas diskutera.

7.3. Utbildning

Utbildningssystemet i Somaliland bygger på en grundskola (primary school), från klass ett till klass åtta, ett fyraårigt gymnasium (secondary school) och därefter universitetsstudier. Utöver

²³ Somaliland HIV/AIDS Network (Sahan), *Responding to the HIV/AIDS Challenges of today and tomorrow*, Hargeisa, 2004, s. 4

²⁴ Intervju med Anwar A/Rahman Warsame, Sahan, 2005-08-11

²⁵ Somaliland HIV/AIDS Network (Sahan), *Responding to the HIV/AIDS Challenges of today and tomorrow*, Hargeisa, 2004, s. 3

²⁶ Intervju med Anwar A/Rahman Warsame, Sahan, 2005-08-11

²⁷ Ibid

detta finns ett antal yrkesskolor som främst drivs av lokala organisationer. Grundskolorna tar ut en avgift varje månad, men i vissa byar får de barn som inte har råd undantag från betalningen. Det finns ett kollektiv ansvarstagande där det är allas ansvar att barnen går i skola. Det är dock långt ifrån alla barn som ens har möjlighet att gå färdigt grundskolan, särskilt gäller detta flickor. 2003 gick hälften så många flickor som pojkar i grundskolan. Det finns flera anledningar till att många barn inte får en tillfredsställande utbildning, till exempel brist på skolor och lärare samt att barnen måste hjälpa till i hemmen. Orsakerna till den låga andelen flickor i skolan är bland annat att föräldrarna prioriterar pojkarnas utbildning, tidiga äktenskap och att det saknas kvinnliga lärare som skulle kunna vara förebilder för flickorna. Anledningen till att föräldrarna prioriterar pojkars utbildning är att flickorna troligtvis kommer att gifta sig utanför klanen och deras kunskaper kommer därför inte att stanna inom familjen och klanen. Handikappade barns utbildningsmöjligheter är ännu mer begränsade och i de vanliga skolorna saknas kunskap om barnens speciella behov och anpassat material.²⁸

Ett flertal organisationer, både lokala och internationella, arbetar för att tillgodose behovet av lärare och skollokaler. När skolor byggs för att bedriva grundskola eller gymnasial undervisning, investerar ofta lokala eller internationella organisationer i byggnationen av skollokalerna, med förbehåll att byn eller en *Community Based Organisation (CBO)* ansvarar för driften av skolan. Högre, privata eller kompletterande utbildningar drivs nästan uteslutande av organisationer. Ett exempel är yrkesutbildningar där eleverna får lära sig ämnen som data, skrädderi, snickeri, rörmokeri, ellära, mekanik, krukmakeri, administration och matlagning. Målsättningen med yrkesutbildningarna är att få människor i arbete efter fullföljd utbildning. Kvinnor är underrepresenterade både i den allmänna och den privata skolan och därför erbjuder vissa organisationer stipendium för högre utbildning eller kompletterande möjligheter för kvinnliga studenter. Specialutbildning, såsom skolor för mentalsjuka barn, finansieras av utländska biståndsgivare då denna verksamhet är för kostsam för att finansieras av samhället.

²⁸ Intervju med Ahmed Ibrahim Awale, Candlelight for Health, Education and Environment, 2005-08-11

Organisationslivet i Somaliland

8. Organisationer i det civila samhället

Det civila samhället spelar, och har spelat, en mycket viktig roll för utvecklingen i Somaliland. Ledarskapet inom klanerna och det mer lokalt baserade civila samhället var en avgörande kraft för att nå fred och den stabilitet som landet idag åtnjuter. I den statslösa kontext som rådde efter kriget kom det civila samhället att stå för återuppbyggnaden av landet och blev en kanal för engagemang och hopp inför framtiden. I många fall har det civila samhället övertagit aktiviteter som stater vanligtvis ansvarar för, som till exempel sjukvård och utbildning.²⁹

CBOs och NGOs är två huvudkomponenter i det civila samhället i Somaliland. CBOs arbetar på en lokal nivå och kan till exempel vara kvinnoorganisationer, ungdomsorganisationer, jordbruksorganisationer och pastoralistorganisationer. Dessa har verkat under en lång tid i Somaliland, till exempel startade självständighetsrörelsen under kolonialtiden ur lokala ungdomsorganisationer. NGOs, däremot, är en förhållandevis ny företeelse i Somaliland och det är framför allt efter kriget som många av dem startade. Skiljelinjen mellan NGOs och CBOs är dock i många fall marginell.

8.1. Community Based Organisations

I Somaliland har det historiskt sett varit vanligt att organisera sig i sin närmiljö. En viktig del av organisationslivet i Somaliland utgörs av att människor går samman på lokal nivå för att arbeta för gemensamma intressen och frågor som gäller byn och dess invånare. I de flesta byar i Somaliland finns det föreningar och organisationer som arbetar med lokala frågor. På bynivå är kvinnoorganisationerna de vanligast förekommande och också de som är mest organiserade. Det främsta syftet med organisationerna är att kvinnorna går samman och hjälper varandra på olika sätt. Till exempel kan det handla om att samla in pengar till någon som är sjuk. Det är dessutom ofta kvinnoorganisationerna som ser till att byns mest nödvändiga behov tillfredsställs. I många fall går internationella organisationer och lokala NGOs via CBOs, som till exempel när mikrokrediter ges via kvinnoorganisationer i byarna.

8.2. Local Non Governmental Organisations

Det finns ett antal väletablerade lokala organisationer, oftast baserade i städerna. De arbetar vanligtvis inom en mängd olika sektorer och har många samtidigt pågående projekt och program. De får finansiellt stöd från internationella organisationer, vilket bidragit till att deras strukturer följer en västerländsk standardiserad organisationsmodell. Från att på 1990-talet fokuserat på materiell återuppbyggnad av landet har verksamheten idag breddats till att även handla om kunskap och medvetenhet kring problemställningar som till exempel HIV/AIDS, kvinnlig omskärelse och khat. Havoyoco är ett exempel på en väletablerad och väl ansedd organisation med lång erfarenhet. Unga återvändande flyktingar bildade organisationen 1992. Från att ha haft en tydlig fokus på ungdomar arbetar de nu mycket brett. Organisationen har kortsiktiga projekt, till exempel en nödfond för matdistribution, långsiktiga projekt som yrkesutbildning samt förebyggande insatser vad gäller till exempel HIV/AIDS. Havoyoco har etablerade kontakter med internationella organisationer, som finansierar projekten som

²⁹ Intervju med Muhammed Hassan Ibrahim, Academy for Peace and Development, 2005-08-15

Havoyoco implementerar. Organisationen har också kontakter med lokalt baserade organisationer som de tillsammans genomför projekt med.³⁰

I kontrast till dessa finns organisationer som arbetar mer småskaligt och är mindre, både i omsättning och verksamhetsbredd. Deras verksamhet blir mer koncentrerad till specifika områden och arbetet bygger vanligtvis på volontärinsatser. Deras möjligheter att få finansiellt stöd från internationella organisationer är begränsade, både på grund av ovana att följa standardiserade projektansökningar och svårigheter att konkurrera mot de mer etablerade organisationerna. Fedha fokuserar på kvinnoledda hushåll och till viss del miljöfrågor. Fedha arbetar med knappa resurser men anpassar sina projekt efter detta. Ett exempel är att de anordnar städdagar, där området kring kontoret städas och de uppmärksammar det stora problemet med den nedsmutsade stadsmiljön.³¹

Det finns också ett antal forskningsinriktade organisationer. Vissa ägnar sig endast åt forskning inom ett specifikt område medan andra kombinerar forskningen med praktiskt utvecklingsarbete. Ofta skriver de forskningsrapporter för en uppdragsgivare, som till exempel kan vara internationella eller lokala organisationer. Forskningen bidrar till ökad kunskap om förändringar i samhället liksom konkreta problem, som till exempel risker med minor och kvinnors marginaliserade roll i politiken. Fopag utgår i sin forskning från ett specifikt distrikt där de undersöker vilka faktorer som påverkar samhället, till exempel aktuella konfliktkällor. De konfliktkällor som identifieras måste uppmärksammas av ledare på lokal nivå, därför kombineras studien med utbildning av till exempel lokala regeringsadministratörer. Ambitionen är att kunskap om de specifika lokala konfliktkällorna ska finnas både på lokal och central nivå.³²

8.3. Paraplyorganisationer

Det finns olika typer av paraplyorganisationer, men med de gemensamma målsättningarna att samordna och stärka enskilda organisationer. De flesta vänder sig till organisationer som arbetar inom en viss sektor, till exempel HIV/AIDS, ungdomsfrågor och genus. Dessa paraplyorganisationer har tre syften. Det första är att stärka sina medlemmar genom kapacitetsutveckling. Det andra är att samordna organisationer och insatser inom den specifika sektorn. Det tredje är att samla den kompetens och de erfarenheter som finns inom ett område. Ett exempel är Nagaad som i sitt paraply samlar 32 organisationer som arbetar med kvinno- och genusfrågor. Organisationen är sprungen ur de könsrollsförändringar som följde kriget samt viljan att ena och stärka kvinnor. Nagaad arbetar på olika sätt med att stärka sina medlemmar och bistå dem med rådgivning och hjälp med konflikthantering. Nagaads medlemsantal just nu är slutet eftersom de vill koncentrera sitt stöd till de nuvarande medlemmarna. Tanken är att satsa på att ett begränsat antal organisationer växer sig starka, istället för att satsa på så många organisationer som möjlighet. Nagaad verkar på nationell nivå, medan medlemmarna implementerar programmen eller projekten på lokal nivå. De söker också pengar för medlemsorganisationerna och koordinerar bidragen. Organisationen arbetar även med specifika genusfrågor, till exempel deltar de i en regional kampanj mot våld mot kvinnor, där de fokuserar på kvinnlig omskärelse.³³

Till skillnad från de sektorbundna paraplyorganisationerna finns Cosongo som är den paraplyorganisation som har flesta antal medlemmar, 94 organisationer. Deras målsättning är

³⁰ Intervju med Mohammed Elmi, Horn of Africa Voluntary Youth Committee (Havoyoco), 2005-08-14

³¹ Intervju med Amina Haji Ibrahim, Female Headed Households (Fedha), 2005-08-14

³² Intervju med Sadia Musse Ahmed, Forum for Peace and Governance (Fopag), 2005-08-13

³³ Intervju med Sado Hashi Awa, Nagaad, 2005-07-31

att verka som ett paraply för NGOs inom olika sektorer i det civila samhället. På grund av den stora mängd NGOs som uppkom under 1990-talet såg de ett behov av att samordna deras arbete. Cosongo fungerar som en länk mellan internationella givare och lokala mottagare och de tillgodoser sina medlemmar med rådgivning, administration, lobbyverksamhet och konflikthantering.

Utöver dessa starka, ofta stadsbaserade paraplyorganisationer, finns en mängd mindre paraplyorganisationer, som verkar lokalt. Vissa har endast ett fåtal medlemmar, som till exempel paraplyorganisationen Mandeeq. Mandeeq är ett paraply för tre kvinnoorganisationer i byn Cadeadley. Medlemsorganisationerna arbetar med olika frågor, men de enas i paraplyorganisationen kring frågor som rör hela byn.³⁴

8.4. International Non Governmental Organisations

De internationella organisationerna arbetar på olika sätt gentemot Somaliland. Det är relativt få som har kontor i landet och de som har det befinner sig i Hargeisa. De internationella organisationerna är få till antalet, men de är helt avgörande för finansieringen av lokala organisationer. Det finns också en del internationella organisationer som inte är på plats i Somaliland, men som stödjer lokala organisationer, främst finansiellt. Ett fåtal internationella organisationer bedriver sin egen verksamhet i landet. Ett exempel är DRC, som har kontor i Hargeisa men också lokala kontor i flera städer och byar. DRC driver sina egna projekt, men stödjer även lokala organisationer finansiellt. I de byar där DRC är närvarande driver de ofta flera projekt, såsom jordbruksprojekt, skolbyggen och mikrokrediter. Organisationen lägger stor vikt vid att projekten ska vara lokalt förankrade och långsiktiga. För att uppnå detta samarbetar de med, och går via, bland annat klanäldste. Ett exempel är att de i arbetet för att främja de mänskliga rättigheterna låter klanäldste fungera som informatörer.³⁵

³⁴ Fältresa, Cadeadley, Möte med Mandeeq, 2005-08-04

³⁵ Justiniani Victoria, *Human Rights and Peace Advocacy Impact on Somali Customary Law – The Toghdeer Experience*, Danish Refugee Council (DRC), 2004